

97
2

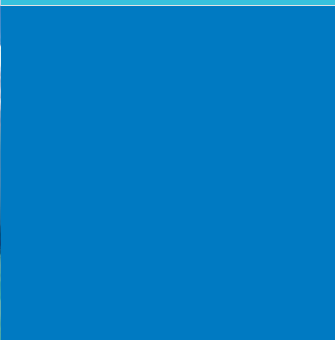

Dette er Svalbard

Hva tallene forteller

Oppdatert oktober 2009

52³⁸

215⁵

149⁵

Hva forteller tallene?

Med **Dette er Svalbard** ønsker SSB å gi en bred og lettfattelig fremstilling av livet og samfunnet på Svalbard med utgangspunkt i tilgjengelig statistikk. Tidligere har Statistisk sentralbyrå publisert fire utgaver av NOS Svalbardstatistikk (http://www.ssb.no/emner/00/00/20/nos_svalbard/).

Det er brukt statistikk fra mange ulike kilder for å kunne gi et helhetlig bilde av livet på øygruppen. Fra 1.1.2007 ble statistikkloven gjort gjeldende for Svalbard, og i årene fremover vil derfor Statistisk sentralbyrå i stadig større grad publisere statistikk som omfatter Svalbard. Den vil være tilgjengelig fra www.ssb.no/svalbard/

Oslo/Kongsvinger, mai 2009

Øystein Olsen
Administrerende direktør

Svalbards historie: Fangst, forskning og gruvedrift	2
Natur og miljø: Vernet villmark	4
Dyr og planter: Fredet, men fangst likevel	6
Gruvedriften: Svalbardsamfunnets hjerte	8
Befolkning: Pendlere eller fastboende?	10
Sysselsetting og inntekt: Arbeider mye, tjener godt	12
Forbruk: Klær og kultur	14
Turisme: Stadig flere vil oppleve Arktis	16
Høyere utdanning og forskning: Senter for polarforskning	18
Lov og rett: Annerledes lov og orden	20
Offentlige velferdstilbud: Fra vugge, men ikke til grav	22
Mer statistikk?	24

Publikasjonen er utarbeidet av Ragnhild Rein Bore (red.),
Ivar Andreassen, Jan Erik Kristiansen og Camilla Mellemstrand.
Design og layout: Siri Boquist og Helga Nordermoen.

Fangst, forskning og gruvedrift

En nederlander og taggete fjell

I 1596 oppdaget den nederlandske utforskeren Willem Barents den største av Svalbard-øyene mens han lette etter Nordøst-passasjen. Han ga oppdagelsen navnet Spitsbergen, etter de taggete fjellene. Navnet Svalbard er nevnt i islandske kilder tilbake til 1194, men det er usikkert hvorvidt det var snakk om dagens Svalbard. Navnet betyr for øvrig «kjølign» (sval) og «rand, kant» (bard).

Tidlig fangstliv

Den engelske utforskeren Henry Hudson så i 1607 potensialet i rike naturressurser på Svalbard. Danmark-Norge hevdet sin overhøyhet på Svalbard, men dette ble i liten grad fulgt opp av konkrete aktiviteter. Etter hvert dukket det opp hvalfangere og jegere fra mange europeiske land. Russiske pelsjegere overvintret på Svalbard i perioden 1715-1850. Den første norske fangstekspedisjon til Svalbard var i 1790, men årlig fangstekspedisjoner tok først til i 1840. Med tiden ble bestandene av dyr svært reduserte, og den kommersielle fangsten stoppet opp.

Kart over Svalbard fra 1738.

Utforskning og forskning

I 1827 ble øygruppen utforsket av en ekspedisjon ledet av geologen B.M. Keilhau, og senere var det blant annet flere svenske ekspedisjoner på øygruppen. På 1920-tallet brukte polarforskerne Roald Amundsen og Umberto Nobile Ny-Ålesund som base for en rekke av sine Nordpol-ekspedisjoner. Senere har Svalbard vært åsted for en rekke internasjonale forskningsprosjekter. I 2008 ble Svalbard hjem for Svalbard globale frøhvelv, som skal bidra til å sikre plantelivet på jorden.

Norge får suverenitet

På 1890-tallet hadde Norge blitt oppfordret av stormaktene til å gjøre krav på Svalbard, men myndighetene var redde for utgiftene det ville medføre. Etter århundreskiftet var det flere konferanser om suvereniteten på Svalbard, men Svalbardtraktaten ble først underskrevet under Paris-konferansen i 1920. Den ga Norge overhøyhet over Svalbard. I 1925 ble Svalbard offisielt en del av kongeriket Norge, men fikk ikke status som et fylke eller en kommune. Etter annen verdenskrig fremsatte Sovjetunionen krav om Svalbard skulle bli norsk-sovjetisk felleseie, men disse kravene ble avvist.

Svalbardtraktaten sikrer enhver person eller selskap fra de 40 statene som har undertegnet traktaten, rett til å drive næringsvirksomhet, jakt og fiske på øygruppen og i territorialfarvannet.

Kullutvinning tar til

En av årsakene til at alle landene som underskrev Svalbardtraktaten måtte få økonomiske rettigheter, var at Svalbard igjen var blitt økonomisk interessant da kulldriften på øygruppen tok til etter 1900. Ishavsskipperen Søren Zachariassen solgte det første kullpartiet i Tromsø i 1899, men det var amerikanske interesser som kom først i gang med utvinning i stor skala. I 1916 kjøpte private norske selskaper seg inn i gruvedriften og opprettet Store Norske Spitsbergen Kulkompani og Kings Bay Kull Company.

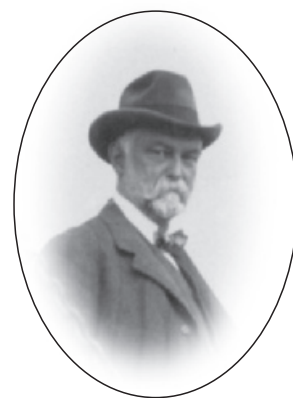
Evakuert under den annen verdenskrig

Etter det tyske angrepet på Sovjetunionen i 1941 ble alle på Svalbard evakuert, enten til Sovjetunionen eller Storbritannia. I 1942 ble det sendt en norsk styrke for å hindre etablering av tyske baser. Tyskerne raidet Svalbard i 1943 og alle bosettingene på Svalbard ble ødelagt under krigen. I 1948 begynte gjenoppbyggingen av både de norske og sovjetiske bosettingene.

Ikke lenger like isolert

Svalbard var lenge et svært isolert samfunn. I 1911 hadde norske myndigheter etablert Spitsbergen radio, og lenge var all regulær forbindelse mellom Svalbard og resten verden via radiobølger eller båt. Den sivile flyplassen, Svalbard lufthavn, Longyearbyen, kom først i drift i 1974 etter at sovjetiske protester hadde stoppet planene om en flyplass på 1950-tallet. Longyearbyen er i dag det nordligste sted i verden med regulær ruteflytrafikk.

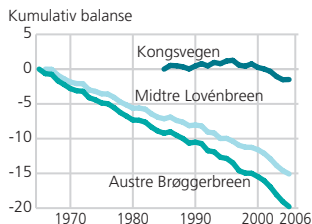
I 1978 ble Svalbard tilknyttet telefonnettet gjennom tre telefonkanaler over satellittsamband, og i 1984 fikk øygruppen for første gang direktesendinger fra NRK. Tidligere hadde innbyggerne i Longyearbyen bare mulighet til å se to uker gamle programmer som var blitt tilsendt på videobånd. I 2003 ble Svalbard tilknyttet fastlandet via to fiberoptiske sjøkabler på havbunnen som gir bredbånds- og andre telekommunikasjonstjenester.

John Munroe Longyear (1850-1922) kom til Svalbard på et cruise i 1901 og ble interessert i kullforekomstene der. I 1906 kjøpte han gjennom the Arctic Coal Company kullrettigheter fra et norsk selskap, og Longyear City ble grunnlagt. I 1915 ble gruvedriften avviklet, og i 1916 solgt videre til det nyopprettede Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. Utsnitt av foto utlånt av SNSK.

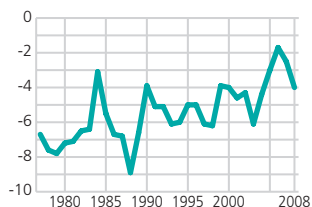
Vernet villmark

Årlig tilvekst/avsmelting av snø og is på tre isbreer

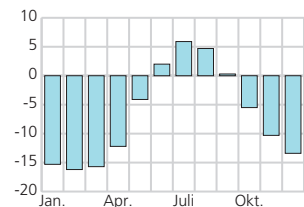
Kilde: Norsk Polarinstitutt.

Årlig gjennomsnittstemperatur, Svalbard lufthavn. °C

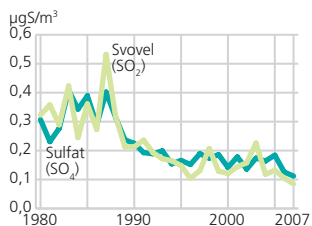
Kilde: Meteorologisk institutt.

Månedlige normaltemperaturer i Longyearbyen (1961-1990). °C

Kilde: Meteorologisk institutt.

Årsmiddelverdier av svovelkomponenter i luft

¹ Frem til 1990 ble målingene foretatt i Ny Ålesund, deretter på Zeppelinfjellet.
Kilde: Norsk institutt for luftforskning og Statens forurensningstilsyn.

God plass

Svalbard er en øygruppe i Nordishavet som er en del av kongeriket Norge uten status som kommune eller fylke. Den største øya er Spitsbergen (37 475 km²) hvor også det meste av menneskelig aktivitet er lokalisert. Det totale landarealet er på 60 640 km², noe som tilsvarer om lag 16 prosent av det totale landarealet til kongeriket Norge.

Mens det på fastlandet er 16 innbyggere per km², er Svalbard med 2 570 personer (1. januar 2009) et av de tynneste befolkede områdene i verden, med 0,04 innbyggere per km². Befolkningstettheten på Svalbard er likevel noe høyere enn i andre arktiske områder, som Grønland (0,03 per km²) og Nunavut i Canada (0,01 per km²).

Mørk vinter – lys sommer

Polarnatten i Longyearbyen varer fra 14. november til 29. januar, mens det er midnattssol fra 20. april til 22. august.

Lavtliggende villmark

Det høyeste fjellet på Svalbard er Newtontoppen på 1 713 moh., men 43 prosent av landarealet er under 300 moh. Det tilsvarende på fastlandet er 32 prosent.

98 prosent av landarealet på Svalbard er villmarkspregede naturområder. Til sammenligning utgjør villmark på fastlandet bare 12 prosent av arealet der.

65 prosent er vernet

Det er syv nasjonalparker på Svalbard (av 37 i hele Norge), seks naturreservat, 15 fuglereservat og ett geotopverneområde. De tre første nasjonalparkene ble opprettet i 1973, de neste tre i 2003 og den siste i 2005. Til sammen utgjør de nærmere 14 500 km² (24 prosent) av landarealet på Svalbard. I tillegg er det i overkant av 20 000 km² marine områder inkludert i nasjonalparkene.

I alt har 65 prosent av landarealet på Svalbard en eller annen form for vern for å ta vare på den unike naturen, landskapet og kulturminnene. Til sammenligning utgjør områder med ulike typer vern bare 14 prosent på fastlandet, hvorav 8 prosent er nasjonalparker.

Isbreene smelter

Rundt 60 prosent av Svalbards landareal er dekket av et utall små og store isbreer. De to største isbreene på Svalbard, Austfonna med Vegafonna (8 492 km²) og Olav V Land (4 150 km²), er også de største isbreene i kongeriket Norge. Men isbreene på Svalbard minker i størrelse, og nytt land dukker opp. Årlige målinger av tre breer ved Ny-Ålesund viser en klar avsmelting og reduksjon i størrelse.

Mindre kaldt ...

Isbresmelting settes i sammenheng med økte sommertemperaturer og mindre nedbør om vinteren. Den årlige gjennomsnittstemperaturen i Longyearbyen har steget de siste tiårene. Normalen (1961-1990) er fra -16 °C om vinteren til +6 °C om sommeren.

Årlig gjennomsnittstemperatur i Longyearbyen har det siste hundreåret stort sett ligget mellom -8 og -2 °C, mens den i Oslo har ligget mellom +4 og +8 °C og i Tromsø mellom +1 og +4 °C. På grunn av Golfstrøm-systemet har likevel Svalbard et relativt mildt klima sammenlignet med områder på samme breddegrad.

Svalbard har årlig bare mellom 200 og 300 mm nedbør, og i Longyearbyen bare mellom 100 og 250 mm, mindre enn de tørreste områdene på fastlandet.

... og mindre sur nedbør

Målinger i Ny-Ålesund viser at det har skjedd en betydelig reduksjon av forsurende komponenter i luft og nedbør på Svalbard de siste tiårene.

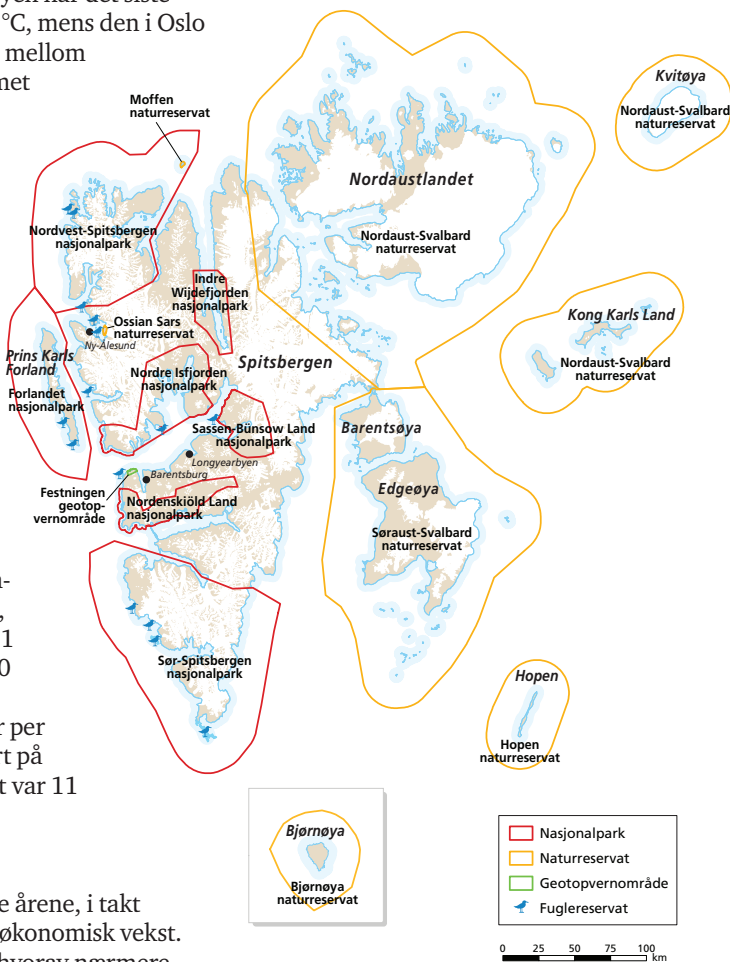
Beregninger viser at også utslippet av klimagasser på Svalbard, målt i CO₂-ekvivalenter, gikk ned med 35-40 prosent i perioden 1991 og 2006, for deretter å øke med nærmere 10 prosent i 2007. Samtidig produseres det på Svalbard mer enn 81 tonn CO₂-ekvivalenter per beboer, som følge av lokal energibruk basert på kull og gruvedriften, mens det på fastlandet var 11 tonn per innbygger.

Mer avfall

Avfallsmengden på Svalbard har økt de siste årene, i takt med økt satsing på Svalbard-samfunnet og økonomisk vekst. Det ble produsert 3 000 tonn avfall i 2007, hvorav nærmere 75 prosent er avfall fra næringsvirksomhet. Tidligere ble mye gravd ned, mens det nå sendes til fastlandet.

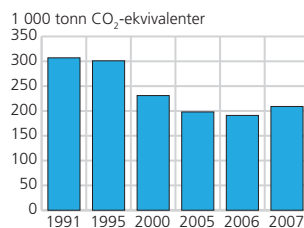
I snitt produserer hver innbygger i Longyearbyen 390 kg avfall. Dette er mindre enn på fastlandet hvor hver innbygger står for 434 kg husholdningsavfall i året, kanskje som følge av at forbruket på Svalbard er mer rettet mot tjenester.

Vernede områder 2009

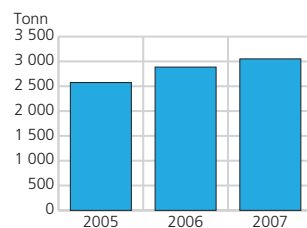
Kartdata og kartografi: Norsk Polarinstittut

Svalbard. Utslipp til luft, klimagasser (CO₂, CH₄ og N₂O)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

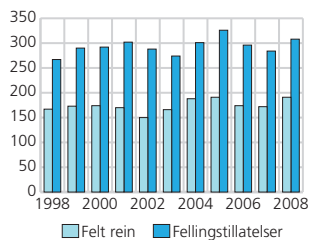
Avfall

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

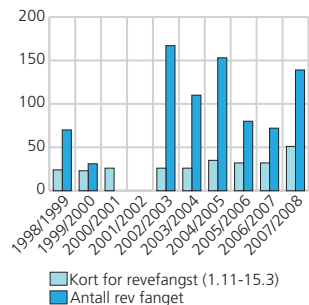
Fredet, men fangst likevel

Jakt på svalbardrein

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Fangst av polarrev

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Hardføre skapninger

Svalbard har permafrost, og bare den øverste meteren av jorda tiner om sommeren. Kun 6-7 prosent av landarealet på Svalbard er dekket av vegetasjon, og plantelivet er preget av kort vekstsesong. Det finnes ingen trær eller busker. Dyr- og fuglelivet på Svalbard er spesielt tilpasset de krevende arktiske levevilkårene, og er i utgangspunktet fredet, men det er åpnet for jakt og fiske på enkelte arter.

Røffe Rudolf

Svalbardreinen finnes kun på Svalbard og er det største av de tre landbaserte pattedyrene på øygruppen. Undersøkelser tyder på at bestanden er preget av store svingninger, og at mildværsperioder med regn om vinteren påvirker levekårene på grunn av isdannelse. Svalbardreinen var fredet i årene 1925-1983, og siden har det forekommet regulert jakt i noen områder. Årlig felles det 150-200 svalbardrein i ordinær jakt, og 20-60 i forskningsøyemed.

Mikkel med mangfoldig matfat

En som nyter godt av svalbardreinen, er polarreven (fjellreven), som blant annet lever av åtsler fra sel og reinsdyr, foruten selunger, sjøfugl, egg med mer. Det er beregnet at det er en god bestand fjellrev på Svalbard, mens den er utrydningstruet på fastlandet. 80-170 eksemplarer av de små revene har blitt fanget årlig det siste tiåret.

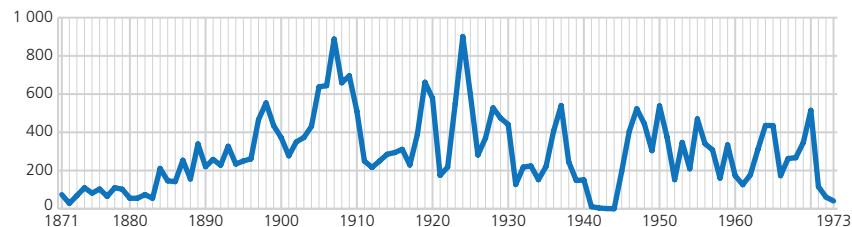
Det finnes også en liten bestand med østmarkmus på Svalbard. Denne musa hører ikke naturlig til på Svalbard, men har antageligvis kommet med skip fra Russland.

Truet isbjørn

Svalbard er også hjem til marine pattedyr. Isbjørnen var gjenstand for hard fangst inntil den ble totalfredet i 1973. Etter den tid har bestanden trolig økt sakte, og beregninger viser at det i dag er omkring 3 000 isbjørner i Barentshav-området.

Siden fredningen trådte i kraft, er det under påstått nødrett eller fordi bjørnen er syk eller skadet felt gjennomsnittlig 3-4 isbjørner årlig på Svalbard.

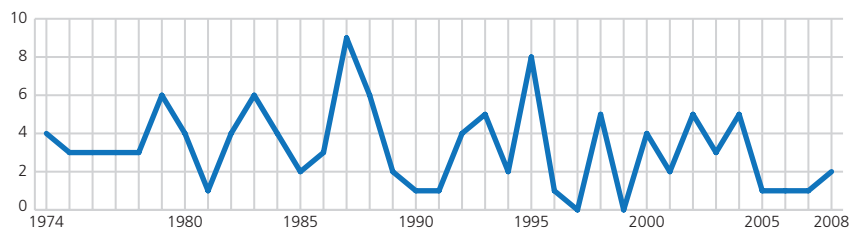
Fangst av isbjørn

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Isbjørnen befinner seg på toppen av næringskjeden, og er følsom for høye nivåer av organiske miljøgifter som PCB. Klimaendringer er også en trussel ettersom endringer i isdekket rundt Svalbard vil redusere isbjørnens naturlige leveområde.

Felte isbjørner under påstått nødrett eller av humanitære årsaker

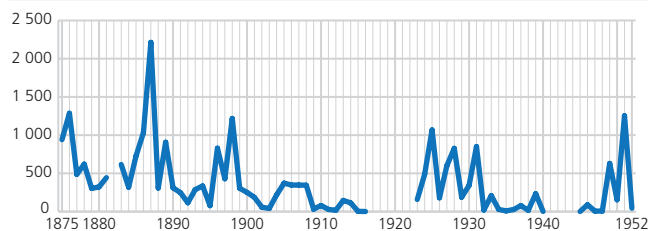
Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Hardt prøvet hvalross

Det er fire selarter hjemmehørende på Svalbard. Hvalrossen ble nærmest utryddet gjennom intensiv jakt i flere århundrer, og bestanden har vokst sakte siden fredningen i 1952. Tellingene gjort i 2006 viser at det er i overkant av 2 500 hvalrosser på Svalbard.

Verdens nordligste bestand av steinkobbe finnes på Svalbard og består av omtrent 1 000 individer. Det finnes også et par tusen storkobber i Svalbard-området og mellom 2002/2003-2005/2006-sesongene ble det felt 81 storkobber.

Hvalrossfangst

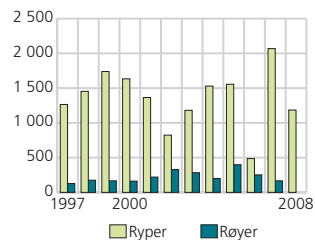
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ringselen er den vanligste selarten på Svalbard. Årlig felles det mellom 30 og 70 seler av denne arten. Hvithval, narhval og grønlandshval utgjør de stedegne hvalartene på Svalbard.

Ryper og røyer

Til sammen hekker rundt 36 fuglearter på Svalbard. Svalbardrypa er den eneste fuglearten som ikke trekker bort fra øygruppen om vinteren. Årlig jakt på svalbardrypa varierer fra 800 til 1 800. Mens rypa er den eneste som overvintrer, er svalbardrøya den eneste ferskvannsfisken på Svalbard.

Rypejakt og røyefiske

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Svalbardsamfunnets hjerte

Et isolert gruvesamfunn

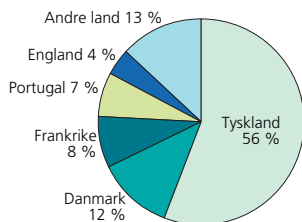
I 1906 gikk amerikaneren John M. Longyear inn i gruveselskapet The Arctic Coal Company. Han grunnla samtidig Longyearbyen i Adventdalen på Spitsbergen. Ti år senere kjøpte Store Norske Spitsbergen Kullkompani (Store Norske) det amerikanske selskapet. Gruvedriften i Adventdalen ble selve livsgrunnlaget for Longyearbyen frem til kullreservene på slutten av 1980-tallet på det nærmeste var uttømt. I dag foregår Store Norskes kommersielle kullproduksjon i Gruve 7, 15 km øst for, samt i Svea, 60 km sør for, Longyearbyen.

Før Svalbard Lufthavn ble tatt i bruk i 1974, var skip eneste transportmulighet til Spitsbergen. De tilisede havnene innebar at lokalsamfunnet var helt isolert i vinterhalvåret. Dette krevde god planlegging av dem som skulle drive forretninger fra Svalbard.

Et dominerende selskap i lokalsamfunnet

Fram til slutten av 1980-tallet var Longyearbyen en såkalt «company town», et samfunn hvor Store Norske stod bak de fleste av dagliglivets goder. Selskapet drev stedets eneste butikk, var største grunneier og stod for gruvearbeidernes boliger. Før 1980 var det heller ingen penger i omløp i svalbardsamfunnet. I stedet produserte Store Norske betalingsmerker. Disse «svalbard-pengene» byttet svalbardianerne inn i dagligvarer. Store Norske var i sin tur avhengig av en betydelig statsstøtte.

Kullsalg Store Norske. 2008

Kilde: SNSK.

Kullproduksjonen mangedoblet på 100 år

Fra den beskjedne starten på 1 500 tonn kull i 1907 var produksjonen i 2007 kommet opp i rekordhøyde 4,1 millioner tonn. Kullproduksjonen økte med 70 prosent fra 2006 da driften fremdeles var hemmet etter en brann som brøt ut i 2005. Praktisk talt alt kullet blir i dag eksportert, og Tyskland alene kjøper godt over halvparten av svalbard-kullet.

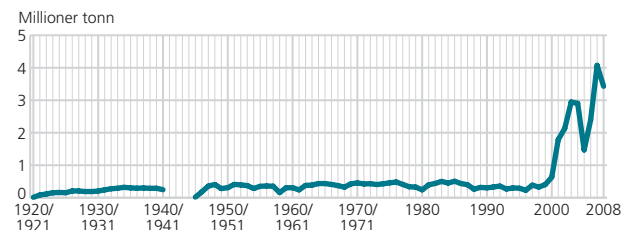
En økonomisk dominerende næring

I 2008 hadde kulldriften (bergverk og utvinning) en omsetning på 3,4 milliarder kroner. Dette utgjør over 60 prosent av den totale omsetningen for den norske bosettingen på Svalbard. Totalt omsatte svalbardsamfunnet for nærmere 5,5 milliarder kroner inkludert offentlige tilskudd. På grunn av uvanlig høye priser og stor produksjon klarer Store Norske seg i dag uten statsstøtte.

Færre ansatte i gruvene

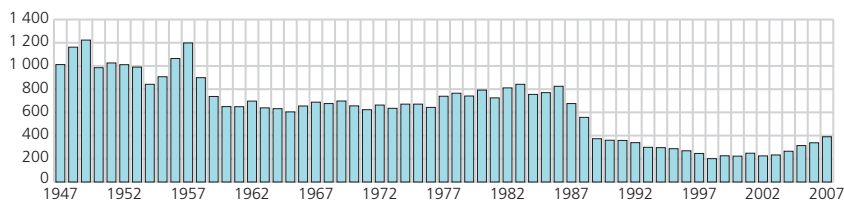
Bergverksnæringen representerer 27 prosent av de omkring 1 600 årsverkene som blir utført i virksomhetene på Svalbard i dag. Den er dermed den klart største næringen på øygruppen.

Produksjon av kull

Kilde: SNSK.

Ansatte i den norske kulldriften

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

På 1950-tallet var det rundt 1 000 personer som arbeidet i de norske gruvene. I våre dager er det 440 årsverk tilknyttet den norske kulldriften. Mange arbeidsplasser er mer indirekte avhengig av virksomheten i gruvene. Dette gjelder først og fremst transportsektoren. Og en del av kapasiteten til hotell- og restaurantnæringen i Longyearbyen går også med til å betjene gjester som kommer til Svalbard på grunn av Store Norskes virksomhet.

Flere nasjoner inne i bildet

Nordmennene var først ute med å utnytte kullforekomstene på Svalbard. Men i begynnelsen av det 20. århundret viste mange nasjoner interesse for kullfeltene. Som navnet antyder, var gruvene i Svea opprinnelig svenske. Nederlenderne utvant kull i Barentsburg, men de solgte sine gruverettigheter til sovjetrussene i 1932.

De russiske gruvene på Svalbard eies i dag av selskapet Trust Arktikugol som driver gruvevirksomhet i Barentsburg. Mens det på 1950-tallet var flere tusen ansatte i de russiske gruvene, har det de siste årene bodd rundt 500 mennesker i Barentsburg.

Arbeidsomme pendlere

Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse for Svalbard viser at folk bosetter seg på øygruppen fordi de blant annet ønsker å tjene godt. De som er selsatt i kullgruvene, jobber da også mye. Hver ansatt i Store Norske utfører i gjennomsnitt 1,25 årsverk.

I dag er produksjonen i Adventdalen sterkt redusert, slik at det derfra bare tas ut kull som er nødvendig for å dekke Longyearbyens eget forbruk. Den kommersielle gruvevirksomheten foregår nå for det meste i Svea. Fra Longyearbyen kan man bare komme til denne gruva med fly. På grunn av de store avstandene har arbeiderne forskjellige slags turnus- og pendlerordninger.

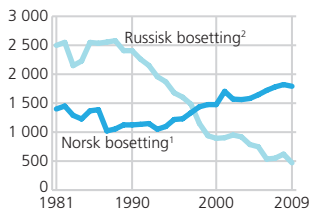
70 prosent av turnusarbeiderne i Svea drar til fastlandet de ukene de ikke tilbringer i gruva. Andre gruvearbeidere nøyer seg med å pendle til Longyearbyen.

Kulturisme

Frem til 1998 utvant Russland også kull fra gruvene i Pyramiden som ligger 50 km nord for Longyearbyen. I dag er det bare tre mennesker igjen i det før så livskraftige samfunnet. Disse tre arbeider med vedlikehold og guider turister i gruvene.

Pendlere eller fastboende?

Personer i bosettingene på Svalbard

¹ Omfatter de to bosettingene Longyearbyen og Ny-Ålesund, og tar med personer som er registrert bosatt i en norsk kommune.

² Bosettingen i Barentsburg. Før 1993 sovjetisk.

Kilde: Svalbard likningskontor, befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå, Sysselmannen på Svalbard og Trust Arktikugol.

Som en mindre norsk kommune

Det er i dag om lag 2 600 personer bosatt på Svalbard. «Om lag», fordi tallene er litt usikre. Blant annet er det noen flere bosatte på Svalbard i sommerhalvåret enn om vinteren. ("Bosatte" omfatter alle som bor i de norske bosettingene og har til hensikt å oppholde seg der i mer enn 6 måneder).

På begynnelsen av 1980-tallet – da antallet bosatte var på et toppnivå – var langt de fleste av de om lag 4 000 bosatte russere. Fram til begynnelsen av 1990-tallet sank så både antallet russere og nordmenn. Deretter har antallet russere fortsatt å synke, mens antallet nordmenn har økt. I dag er det nesten 1 800 bosatte nordmenn og nærmere 500 russere.

Fra fjern og nær

Den norske befolkningen er i stor grad rekruttert fra Troms og Nordland; over 40 prosent kommer fra disse to fylkene. I tillegg finnes det et stort og økende antall utenlandske bosatte: nesten 300 personer fra om lag 35 nasjoner – flest fra Thailand, Sverige og Tyskland.

Konsentrert bosetting

Svalbards befolkning er hovedsakelig konsentrert i to bosettinger: nordmenn i Longyearbyen og russere i Barentsburg. Også de fleste av de øvrige utenlandske statsborgerne er bosatt i Longyearbyen. I tillegg er det også noen bosatte i Ny-Ålesund (om lag 25 fastboende).

Fortsatt et mannsamfunn

Det har alltid vært et flertall av menn blant de bosatte på Svalbard, noe som i stor grad skyldes kulldriftens dominerende plass i næringsstrukturen. Og den norske bosettingen er fortsatt et mannsdominert samfunn. Nesten seks av ti voksne bosatte er menn, en andel som har vært relativt stabil de siste årene.

Oversikt over bosettinger, bosteder og fangststasjoner

Svalbards befolkning er også ung. Sammenliknet med fastlandet er det en klar overvekt av personer i aldersgruppen 25-44 år og et nesten totalt fravær av personer over 66 år. Andelen barn og unge er bare litt lavere enn på fastlandet, men her er forskjellen stor mellom små barn og tenåringer. Det er særlig aldersgruppen 13-19 år som er liten; Svalbard er kanskje ikke et sted som virker tiltrekkende på tenåringer?

Små husholdninger

Hele sju av ti Svalbard-husholdninger er enperson-husholdninger, sammenliknet med bare fire av ti på fastlandet. Bare knapt én femtedel av husholdningene er barnefamilier. Dermed blir også den gjennomsnittlige husholdningsstørrelsen lavere enn på fastlandet, 1,6 personer per husholdning. Men mange av enpersonhusholdningene på Svalbard har familie på fastlandet, og deres status som aleneboende er midlertidig og gjelder bare situasjonen på Svalbard.

Husholdninger på Svalbard og fastlandet. 2006

	Svalbard	Fastlandet
Enpersonhusholdning	70	41
Flerpersonhusholdning u/barn	13	31
Flerpersonhusholdning m/barn	17	28
I alt	100	100
Antall personer per husholdning	1,6	2,2

Stor gjennomtrekk

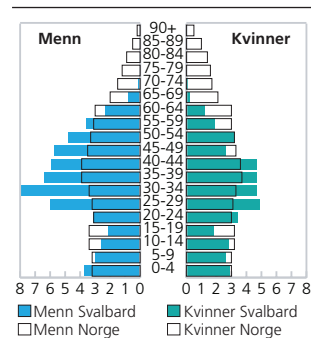
Svalbard er blitt karakterisert som et «rotasjonssamfunn». Svalbard-samfunnet har langt større «gjennomtrekk» enn en kommune av tilsvarende størrelse. Både ut- og innflyttingen er stor; i 2007 ble det registrert i overkant av 500 utflyttinger, noe som tilsvarer om lag 25 prosent av befolkningen. Gjennomsnittlig botid i de norske bosettingene er 6,3 år – litt lengre for de norske bosatte (6,6 år) og noe kortere for de utenlandske (4,3 år), som hovedsakelig har flyttet til Svalbard etter 2000.

Men det er selvfølgelig svært store variasjoner i hvor lenge folk bor der. Mens noen er der bare for et år eller to, er andre mer å regne som fastboende. Ved inngangen til 2009 hadde for eksempel vel en fjerdedel flyttet til Svalbard før 2000. Det er særlig ansatte i gruvedriften som bor lenge på Svalbard. Også ansatte i lokalforvaltningen har relativt lange opphold. Studenter, ansatte i høyere utdanning og reiseliv samt statsansatte har langt kortere botid.

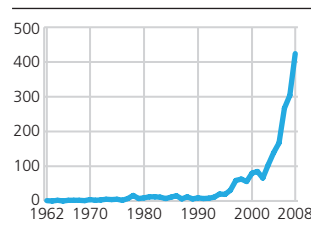
Høyt utdannet befolkning

Utdanningsnivået er høyere på Svalbard enn på fastlandet. Særlig er det en overvekt av personer med videregående utdanning; 54 prosent har slik utdanning på Svalbard, mens tilsvarende tall for resten av landet er 43 prosent. Og nesten 30 prosent av dem som bor på Svalbard har høyere utdanning, mens andelen i landet for øvrig er 26 prosent. Det er særlig andelen kvinner med høyere utdanning som er høy på Svalbard – 40 prosent.

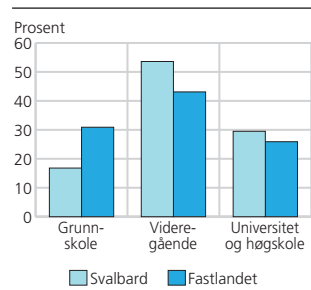
Aldersfordeling i den norske bosettingen på Svalbard og på fastlandet. 2009

Bosatte i den norske bosettingen etter flytteår. 1.1.2009

Utdanningsnivået blant personer 16 år og over, på fastlandet og Svalbard. 2007

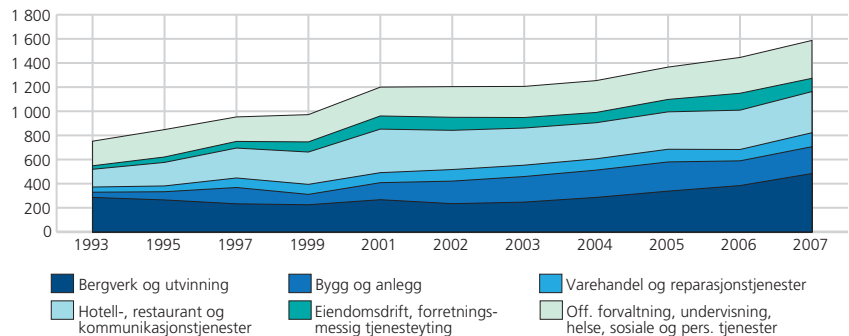

Arbeider mye, tjener godt

Et samfunn av arbeidsfolk

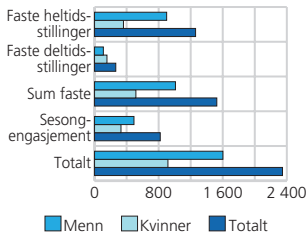
Svalbard er i stor grad et sted man kommer til for å jobbe. Tilnærmet alle som bor i Longyearbyen, er i jobb eller del av en husholdning der én eller flere er sysselsatt. Mens rundt 70 prosent av den voksne befolkningen på fastlandet er sysselsatt, er tilsvarende tall for Svalbard 80 prosent. Mange av de sysselsatte jobber også mer enn ett årsverk.

Årsverk i Longyearbyen og Svea, etter næringsgrupper

Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Antall sysselsatte gjennom året 2007, fordelt på kjønn og type stilling

Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Nye næringer har fått fotfeste

Longyearbyen er bygd opp rundt kulldrift, og tradisjonelt sett har de fleste sysselsatte på Svalbard vært menn og ansatt i bergverksnæringen. Men siden 1990-tallet har det skjedd store endringer i arbeidslivet på Svalbard. Fra 1993 til 2008 har det vært en dobling av antall årsverk i de norske bosettingene, fra rundt 760 til omtrent 1600. Størst vekst har bygge- og anleggsnæringen hatt; antall årsverk er nesten femdoblet de siste 15 årene.

Svalbardsamfunnet har satset på to nye hovednæringer i økonomien: reiselivsnæringen samt høyere utdanning og forskning. I dag er det nærmere 200 årsverk knyttet til overnattings- og serveringsvirksomheten. Næringen hadde en omsetning på drøyt 210 millioner kroner i 2008, 3,8 prosent av den totale omsetningen på Svalbard. Salg til tilreisende fra fastlandet eller utlandet utgjorde den største andelen av omsetningen.

Fremdeles flest menn

Selv om veksten i andre næringer enn kulldriften har forbedret kjønnsbalansen blant de sysselsatte på Svalbard, er brorparten av de sysselsatte på Svalbard fremdeles menn. 71 prosent av de fast ansatte er menn (2008). Menn jobber også i større grad enn kvinner heltid.

I underkant av en tredjedel av de sysselsatte på Svalbard er sesongansatt.

Høyere inntektsnivå enn på fastlandet

Gjennomsnittlig bruttoinntekt for yrkesaktive var 494 700 kroner på Svalbard (2006), mens tilsvarende inntekt på fastlandet var 401 800 kroner. Svalbardianernes inntekter lå dermed 23 prosent høyere enn på fastlandet. Fordi skatteordningene på Svalbard er gunstigere enn på fastlandet, blir inntektene etter skatt 37 prosent høyere på Svalbard enn på fastlandet (2006).

Øker forspranget til kvinnene og fastlandsbrødrene

Inntektsforskjellene mellom befolkningen på Svalbard og fastlandet har økt de siste årene, særlig blant menn. Bruttoinntektene til menn på Svalbard økte med vel 50 prosent i perioden 1999-2006, mens tilsvarende økning for menn på fastlandet var 30 prosent. Kvinner på Svalbard har ikke hatt den samme inntektsutviklingen, og inntektsforskjellene på øygruppen har derfor økt. Mens kvinners bruttoinntekt utgjorde 67 prosent av mennenes i 1999, var tilsvarende andel nede i 57 prosent i 2006.

Kvinner og menns bruttoinntekt, på fastlandet og på Svalbard. 1999 og 2006

	1999	2006
Menn på Svalbard	377 100	568 100
Menn på fastlandet	361 200	469 300
Kvinner på Svalbard	274 000	359 900
Kvinner på fastlandet	236 800	321 600

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Gruveansatte trekker opp

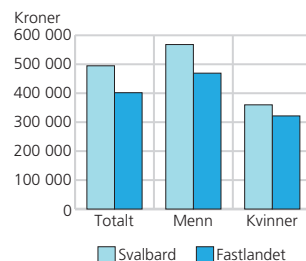
Ansatte i kulldriften er overrepresentert på inntekstoppen, og det er særlig menn sysselsatt i kulldriften som har bidratt til inntekstøkningen på Svalbard. Ser man alle menn på Svalbard under ett, har lønnsveksten vært på 56 prosent fra 1999 til 2006. Blant mennene utenom kullgruvene var lønnsveksten bare 34 prosent.

Mange vil ha jobb, men få får gullklokke

Når stillinger på Svalbard lyses ut, har det normalt vært mange søkere fra fastlandet.

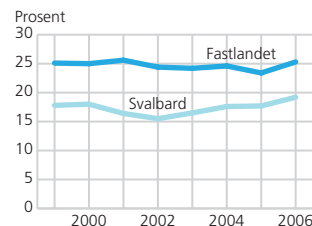
Det er likevel langt større gjennomtrekk på Svalbard enn i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Utskiftingen i bedriftene er høy. Rundt en femtedel av de fast ansatte skiftes ut hvert år.

Gjennomsnittlige skattepliktige inntekter for yrkesaktive personer 25-55 år på Svalbard og fastlandet, etter kjønn. 977=

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

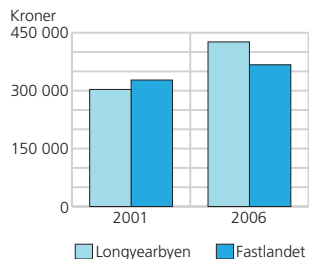
Utlignet skatt som andel av bruttoinntekten for personer bosatt på Svalbard og fastlandet. 1999-2006

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

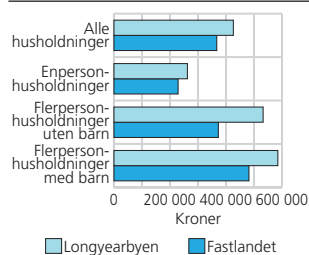
Klær og kultur

Samlede forbruksutgifter per husholdning per år. Longyearbyen og fastlandet. 2001 og 2006. 2006-priser

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utgift per husholdning per år i forskjellige typer av husholdninger og alle husholdningene samlet, Longyearbyen, fastlandet. 2006

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kjøper mer enn i resten av landet

Innbyggerne i Longyearbyen har en betydelig høyere inntekt enn på fastlandet, nesten 40 prosent. Det er derfor ikke overraskende at også forbruket er høyere. I gjennomsnitt bruker en Svalbard-husholdning nesten 60 000 kroner – eller 16 prosent – mer i året enn en husholdning på fastlandet. «Overforbruket» på Svalbard gjelder alle husholdninger, men forskjellen er størst for flerpersonshusholdningene.

Dessuten får svalbardianerne de fleste varer langt billigere enn nordmenn flest. Forskjellen blir derfor enda større hvis vi ser på mengden innkjøpte varer og tjenester.

Øyboerne har økt forbruket sitt med 40 prosent fra 2001 til 2006, sammenlignet med en økning på bare 12 prosent på fastlandet.

Mindre til bolig

I Fastlands-Norge er andelen av husholdningsutgiftene som går til bolig og fyring, dobbelt så høy sammenlignet med svalbardianernes utgiftspost, henholdsvis 30 og 15 prosent. Av Longyearbyens rundt 1 200 boliger er nemlig bare 5 prosent eneboliger eller tomannsboliger, mens det tilsvarende på fastlandet er over 60 prosent. Nærmere halvparten av boligene på Svalbard er under 40 m², mens dette bare gjelder 5 prosent av boligene på fastlandet (2009). En betydelig andel av svalbardianerne får dessuten sitt hjem subsidiert av arbeidsgiveren. Det er bare omkring 10 prosent av innbyggerne i Longyearbyen som eier sin egen bolig, og som dermed får store utgifter til vedlikehold og oppgradering.

Dyrt å kle seg varmt

Folk på Svalbard bruker mer penger på klær enn det man gjør ellers i Norge. 7 prosent av husholdningsbudsjettet i Longyearbyen går til å holde kulden ute, mens klær og sko legger beslag på 6 prosent av pengene i Fastlands-Norge. I absolutte utgifter er tallene henholdsvis 30 000 og 21 000 kroner. Forskjellen blir større for barnefamilier. En fastlandsfamilie kler seg for 30 000 kroner, eller 6 prosent av budsjettet, mens en Longyearby-familie bruker 54 000 kroner, som er 9 prosent av forbruket.

Dobbelt så mye på fritid og kultur

En gjennomsnittlig fastlandshusholdning bruker 43 000 kroner på fritids- og kulturaktiviteter i løpet av et år, mens tallet for Longyearbyen er 80 000 kroner. Denne forskjellen mellom de to gruppene betyr ikke at utstyr og tjenester i seg selv er dyrere på Svalbard, snarere tvert imot. Men fritidsaktiviteter koster svalbardianere mer fordi «vanlige gjøremål» ofte krever mer utstyr. Skal man for eksempel bevege seg utendørs og være trygg for isbjørnangrep, trenger man et skytevåpen.

For par på Svalbard som ikke har barn, er kultur/fritid den største utgiftsposten overhodet og sluker 127 000 kroner av deres årlige budsjett.

Mange penger til reising

Husholdningene i Longyearbyen bruker også mer til transport, både absolutt og relativt. Det som trekker opp, er utgifter ut over kjøp og drift av egne kjøretøy. Mens en fastlandshusholdning bruker vel 10 000 kroner til transporttjenester, bruker Svalbard-husholdningene mer enn tre ganger så mye. Flyreiser til og fra Fastlands-Norge veier nok tungt her.

Flittige restaurantgjester

Utgiftene til hotellovernattinger og spisesteder kan vitne om et mer aktivt uteliv på Spitsbergen. En Svalbard-husholdning legger i gjennomsnitt igjen 23 500 kroner på serverings- og overnattingssteder i løpet av et år, mens en husholdning på fastlandet bare svir av litt over halvparten, 12 500 kroner. Svalbard-husholdningene bruker også litt mer på alkoholholdige drikkevarer, selv om disse er betydelig billigere enn på fastlandet.

Kan prise seg lykkelige

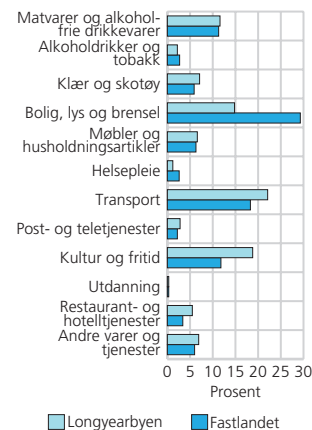
Svalbardsamfunnet er tilnærmet avgiftsfritt. Dét gir et lavere prisnivå. For en gjennomsnittshusholdning på Svalbard lå i 2007 prisene generelt 17 prosent lavere enn for en fastlandshusholdning. Men variasjonene er store mellom de forskjellige vareslagene. Billigst blir de varene som er mest avgiftsbelagte i norske butikker. Tobakken på Svalbard koster for eksempel bare en femtedel av det den koster i landet for øvrig. Bilhold er 30 prosent billigere på øygruppen. Når det gjelder varer som er dyre, men lette å frakte, kan avgiftsfritaket også gi grunn til å flytte til Svalbard. Varer som radio og tv koster svalbardianerne 12 prosent mindre sammenlignet med beløpene nordmenn for øvrig må ut med.

Dyrt med møblerte hjem

Større og tyngre varer er det derimot så kostbart å frakte at transportomkostningene mer enn oppveier momsfritaket. Hvitvarer som kjøleskap og komfyrer er derfor 4 prosent dyrere for en Svalbard-husholdning, mens møbler koster 14 prosent mer enn på fastlandet. Mat koster også flekk på Svalbard, og svalbardianerne betaler for eksempel 35 prosent ekstra for meieriprodukter som ost og melk. I gjennomsnitt er matprisene 12 prosent høyere enn på fastlandet.

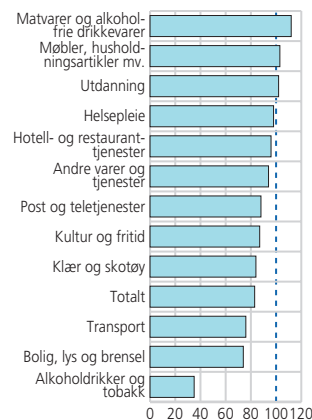
Vareutvalget er begrenset i Longyearbyen, men svalbardianerne slipper å betale moms også på varene de tar med seg fra fastlandet eller kjøper på postordre. Eksemplene ovenfor sier derfor lite om hva ting koster i butikkene i selve Longyearbyen.

Andeler av samlet forbruk for alle husholdninger etter vare- og tjenestegruppe. Fastlandet og Longyearbyen. 2006

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

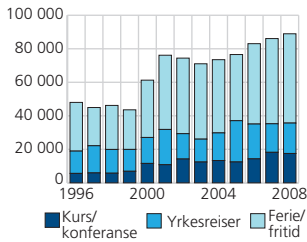
Prisnivå Svalbard 2007, per konsumtgruppe. Fastlandet=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

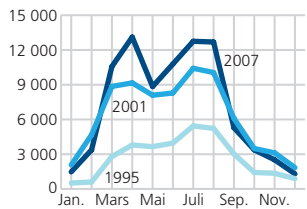
Stadig flere vil oppleve Arktis

Gjestedøgn ved hoteller/ pensjonater i Longyearbyen

Kilde: Svalbard Reiseliv AS.

Månedlige gjestedøgn ved hoteller/pensjonater i Longyearbyen

Kilde: Svalbard Reiseliv AS.

En viktig næringsvei

Etter at den kommersielle satsingen på turisme og reiseliv i Longyearbyen startet på begynnelsen av 1990-tallet, har reiselivet vært i kraftig vekst. Det finnes ikke nøyaktige tall, men beregninger viser at det kom over 40 000 turister med fly til Svalbard i 2008. Omtrent 30 000 kom sjøveien. Reiselivsbedriftene på Svalbard omsatte for 291 millioner kroner i 2007 og stod for i overkant av 200 av de totalt 1600 årsverkene på Svalbard.

89 000 gjestedøgn

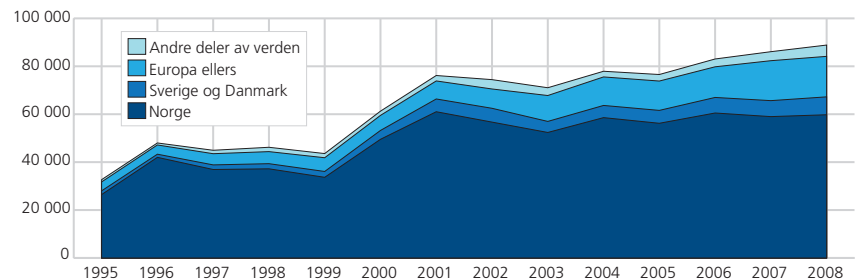
Fra 1995 til 2008 økte antall gjestedøgn i Longyearbyen fra i overkant av 30 000 til i underkant av 89 000.

Gjennomsnittsgjesten tilbrakte 2,2 døgn på hotellene. Feriegjester står for 60 prosent av gjestedøgnene, mens resten er jevnt fordelt mellom yrkesreisende og kurs- og konferansegjester. Reiselivet på Svalbard er sesongavhengig. Det er færrest besøkende i høst- og vintermånedene, flest i vår- og sommermånedene.

Norske turister i flertall

De fleste turistene på Svalbard er nordmenn. Antall utlendinger har økt, men utgjør fortsatt en mindre andel. Av de snaut 89 000 gjestedøgnene ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen i 2008 var i underkant av 60 000 norske. Tilreisende fra Europa utenom Skandinavia har hatt den største veksten blant utenlandske turister.

Gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, etter den tilreisendes nasjonalitet

Kilde: Svalbard Reiseliv AS.

Flere cruiseturister

Turister kommer til Svalbard med fly eller med båt. Det er ikke beregnet hvor mange av flypassasjerene som er turister, men det har vært en stor økning i passasjertrafikken med fly. I 2006 reiste vel 50 000 passasjerer til og fra Svalbard lufthavn, en økning på 40 prosent i forhold til ti år tidligere.

Turistene som kommer sjøveien, kommer enten med cruiseskip eller med private småbåter. De siste årene har rundt 40 private småbåter besøkt Svalbard årlig. Antallet cruiseskip som besøker Svalbard ett døgn eller to som en del av en lengre reise, har ligget stabilt rundt 30 de senere årene, men antall passasjerer på disse skipene har økt fra rundt 20 000 i 2000 til i underkant av 30 000 i 2008.

Også mange av turistene som kommer til Svalbard med fly deltar på 4-7 dager lange ekspedisjonsreise rundt øygruppen. Antall turister som deltar på denne typen cruise har økt fra rundt 5 000 i 2001 til over 14 000 i 2008. Cruiseturistene gikk i land på rundt 100 forskjellige steder i 2000, mens de åtte år senere gikk i land på 150 ulike steder.

Mange blir med på organiserte turer

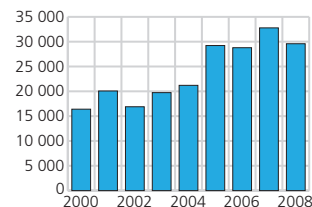
De fleste kommer til Svalbard for å oppleve den spesielle naturen. Det finnes et stort utvalg av organiserte turer som brevandring, båtturer, guidede snø-scooterturer, kajakturer eller kjøring med hundespann. Fotturer, skiturer og brevandring er den mest populære aktiviteten, men også organiserte scooterturer er populære. Mange foretrekker likevel sitt eget selskap når de skal oppsøke Svalbards natur. De siste ti årene har mellom 300 og 500 turister på egenhånd reist ut i naturen på Svalbard for rekreasjonsformål.

Museer for arkeologi og gruvedrift

Svalbards museer hadde 38 000 besøkende i 2008, opp fra 7 500 i 1998. Svalbard museum er Longyearbyens mest populære attraksjon med over 20 000 besøkende hvert år. I tillegg til dette museet, finnes et museum i Barentsburg, By- og gruvemuseet i Ny-Ålesund og samlingene på Bjørnøya. Brorparten av samlingene er arkeologiske og kulturhistoriske objekter. I tillegg finnes det en samling kunst, kart og litteratur, Svalbardsamlingen, og en fotosamling tilhørende Store Norske Spitsbergen Kulkompani.

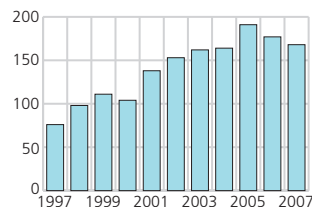
Svalbard har 1 227 kulturminner hvorav 65 prosent er arkeologiske minner, 22 prosent er bygninger og resten er tekniske og industrielle kulturminner eller kulturminner under vann.

Turister på oversjøiske cruise

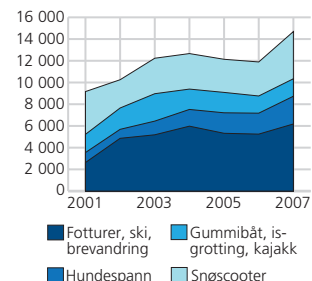
Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Antall steder hvor cruise-passasjerer har gått i land

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

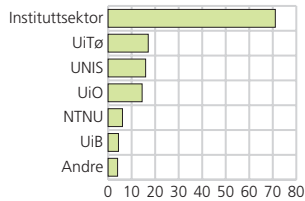
Antall feltdøgn brukt på ulike organiserte aktiviteter, fordelt på aktivitet

Kilde: Svalbard Reiseliv AS.

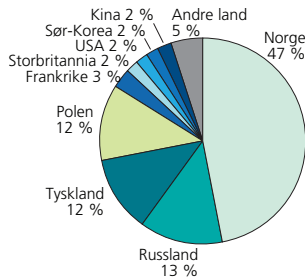
Senter for polarforskning

Norsk forskning på/relatert til Svalbard. Antall forskningsårsverk, etter institusjon/sektor. 2006

Kilde: NIFU STEP.

Forskerdøgn på Svalbard. Andeler per land. 2006

Kilde: NIFU STEP.

Viktig for permanent bosetting

Forskning på Svalbard har lange tradisjoner. Allerede fra 1800-tallet utviklet det seg en systematisk utforskning av Svalbard, og i dag gir forskningsaktiviteten viktige bidrag til å opprettholde permanent bosetting og aktivitet på øygruppen. Svalbard er verdens nordligste sted som er tilrettelagt for moderne forskning, og er velegnet for å studere ulike prosesser i Arktis. Forskere fra mange land gjør Svalbard til et internasjonalt, arktisk forskerfelleskap.

Norge er største forskernasjon

Norge er den viktigste forskernasjonen på Svalbard. Det ble utført 133 norske forskningsårsverk på øygruppen i 2006, en liten nedgang fra 142 årsverk i 2002. Tallene inkluderer både årsverk utført på Svalbard og årsverk utført på fastlandet basert på materiale/data innhentet på Svalbard.

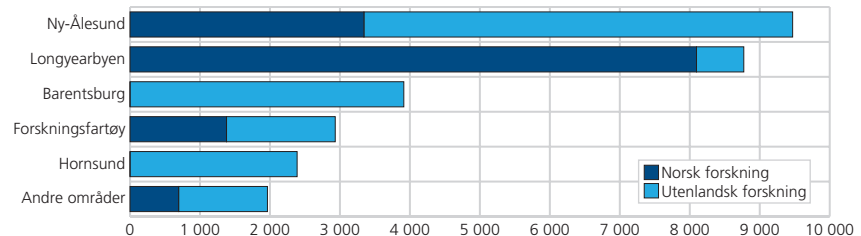
Beregninger viser at det ble brukt til sammen 170 millioner kroner på Svalbard-forskning i Norge 2006, i tillegg til at det i mange år har vært betydelige investeringer i infrastruktur. Norsk Polarinstitutt, Universitetene i Tromsø og Oslo samt Universitetssenteret på Svalbard er de viktigste norske forskningsinstitusjonene.

Russland er nest største forskernasjon

Det ble i 2006 registrert at norske og utenlandske forskere tilbrakte nesten 30 000 døgn på Svalbard, en økning på 6 prosent fra 2002. Den samlede tiden brukt på Svalbard-forskning er imidlertid langt høyere, blant annet fordi hel- og halvautomatiske målestasjoner kan gi grunnlag for mye forskning, selv om forskeren har tilbrakt få døgn på Svalbard. Omregnet til årsverk utgjør de norske forskerdøgnene rundt 40 prosent av den totale norske Svalbard-forskningen, og for andre land er andelen sannsynligvis enda lavere.

Alt i alt driver 20 land forskning på Svalbard. Nordmenn stod for 47 prosent av forskerdøgnene, etterfulgt av Russland, Tyskland og Polen. Til sammen står disse fire landene for 84 prosent av forskningsaktiviteten.

Antall norske og utenlandske forskningsdøgn. 2006

Kilde: NIFU STEP.

Mest forskning i Ny-Ålesund og Longyearbyen

Det meste av forskningen foregår i Ny-Ålesund og i Longyearbyen. Disse to stedene står for rundt en tredjedel av forskerdøgnene hver. Også Barentsburg og Hornsund er viktige forskningssteder, i tillegg til at en god del av forskningen også foregår fra forskningsfartøy. Mesteparten av forskningen i Longyearbyen er norsk, mens utenlandsk forskning stort sett foregår i Ny-Ålesund eller andre deler av øygruppen.

Geovitenskapelige publikasjoner dominerer

Tallet på vitenskapelige publiseringer som omhandler Svalbard, har doblet seg i perioden 1991-2007. På 1990-tallet ble det gitt ut rundt 100 publikasjoner hvert år, i de senere årene har produksjonen ligget rundt 200. Halvparten av publikasjonene har omhandlet geovitenskapelige emner. Norske forskere har i de siste årene stått for rundt en tredjedel av publikasjonene.

Utenlandske studenter tiltrekkes av arktiske fag

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) ble grunnlagt som en stiftelse av de fire eldste universitetene i Norge i 1994. Universitetet tilbyr 46 ulike kurs hvorav 26 på mastergradsnivå og doktorgradsnivå (2008). Kursene omhandler arktisk biologi, arktisk geologi, arktisk geofysikk og arktisk teknologi.

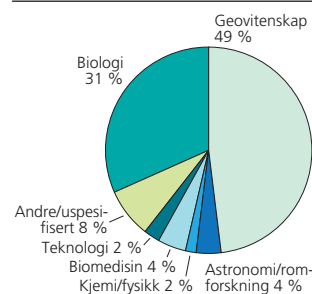
Korte opphold

I overkant av 380 studenter fra rundt 26 forskjellige land er tilknyttet universitetssenteret. Andelen norske studenter ligger rundt 50 prosent. Det er omtrent like mange kvinnelige som mannlige studenter. Mange av de utenlandske studentene kommer fra de nordiske landene, Tyskland og Storbritannia, mens andelen russiske og polske studenter er økende.

Studentene er gjerne på Svalbard fra to uker til et halvt år av gangen, og mange returnerer flere ganger. Kursene varer fra to uker til to år. Det er en målsetting for universitetet at studentene skal være på Svalbard i lengre perioder, og andelen studenter som tar hele semestre eller hele grader på Svalbard, er økende.

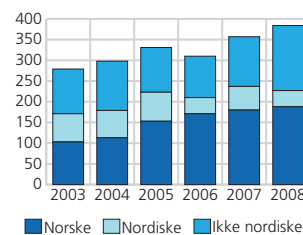
Samlingen av bøker, periodika og tidsskrifter ved UNIS-biblioteket har økt fra 7000 i 1999 til 21 000 i 2008, og utførte årsverk ved biblioteket har økt med 50 prosent i samme periode.

Andel «Svalbard-artikler» etter fagfelt. 1991-2007

Kilde: NIFU STEP.

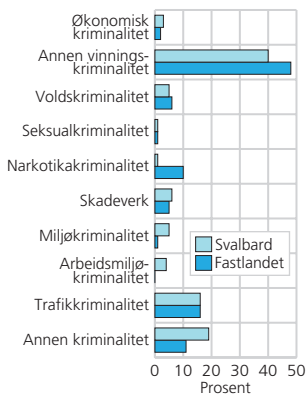
Studenter på Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)

Kilde: UNIS.

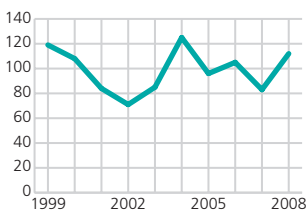
Annerledes lov og orden

Andel anmeldte lovbrudd etter lovbruddsgruppe. 5-årig gjennomsnitt (2003-2007)

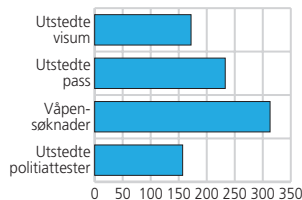
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Anmeldte lovbrudd, etter gjerningssted (Svalbard)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Politiforvaltningssaker. 2008

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Det er Svalbardtraktaten (1920), Svalbardloven (1925) og Svalbardmiljøloven (2002) som regulerer livet på øygruppen. Svalbardloven slår fast at Svalbard er en del av kongeriket Norge, men det er ikke alle norske lover som gjelder på øygruppen. Norsk privatrett, strafferett og prosessrett gjelder imidlertid dersom ikke annet er bestemt. Andre lovbestemmelser gjelder bare hvis dette fastsettes særskilt. Det er i alt 31 egne forskrifter for Svalbard (2008).

Forskrifter som gjelder for Svalbard (2008)

Miljøforskrifter	11
Verneforskrifter	12
Andre forskrifter	8

Annerledes kriminalitetsbilde

Kriminaliteten på Svalbard er forskjellig fra den vi finner i Fastlands-Norge. Det er få grove vinningslovbrudd som innbrudd, og andelen vinningsforbrytelser er lavere på Svalbard enn på fastlandet. Andelen narkotikasaker er svært lav på Svalbard, men øygruppen har en høyere andel anmeldte arbeidsmiljø saker og miljølovbrudd. Det siste henger trolig sammen med strengere miljølovgivning i Svalbardmiljøloven.

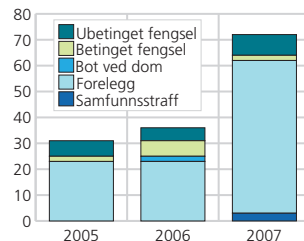
Stor variasjon i antallet anmeldte lovbrudd

Det siste tiåret har antallet anmeldte lovbrudd med Svalbard som gjerningssted ligget på mellom 80 og 130. I tillegg er det årlig 10-15 saker som undersøkes av sysselmannen, men som ikke regnes som kriminalitet. Det er flest anmeldte vinnings- og trafikkforbrytelser, i likhet med fastlandet. Selv om de årlige variasjonene kan være store, har kriminalitetsnivået på Svalbard vært relativt stabilt de siste 10-15 årene. Tallene er for små til å kunne tallfeste anmeldte lovbrudd per 1 000 innbyggere på Svalbard, men tallet er lavere enn på fastlandet. I majoriteten av sakene hvor det kom til straffereaksjoner, ble det idømt forelegg.

Vielser, våpen og visum

Svalbardloven bestemmer at sysselmannen er Regjeringens representant på Svalbard, og sysselmannen er også politimester på øygruppen. Utover politiarbeidet som er knyttet til kriminalitet, utfører sysselmannsembetet årlig 700-900 politiforvaltningssaker, som utstedning av politiattester, visum, pass samt behandling av våpensøknader.

Straffereaksjoner (unntatt forenklede forelegg)

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Innenfor sysselmannsembetet inngår også miljøvernarbeid og ulike administrative oppgaver. Det er for eksempel sysselmannen som vier folk på Svalbard, gir separasjonsbevillinger og innvilger skilsmisser. Det ble foretatt 48 vigslar på øygruppen i 2008, en økning fra 41 året før.

Like mye vei som på fastlandet

Det er også sysselmannen som registrerer biler og regulerer snøscootertrafikken på Svalbard. Selv om det bare er omtrent 50 km vei i og rundt Longyearbyen, var det i 2008 likevel 1 481 registrerte person- og varebiler på Svalbard. Det gir omtrent 34 meter vei per bil, og det er faktisk omtrent det samme som de 36 meterne med offentlig vei hver bil på fastlandet har å forholde seg til.

Et snøscooterliv

Likevel er det snøscooteren som er det foretrukne motoriserte fremkomstmiddelet blant svalbardianerne. Det er flere snøscootere i Longyearbyen enn det er beboere (2 672 registrerte snøscootere i 2008), og 69 prosent av husholdningene på Svalbard har én eller flere snøscootere. Til sammenligning er det bare 49 prosent av husholdningene som har bil.

Bruk av snøscootere i nasjonalparker og andre verneområder er regulert av sysselmannen. Det gis i gjennomsnitt

27 dispensasjoner i året for kjøring med snøscooter i nasjonalparker. Disse dispensasjonene omfatter nærmere 100 snøscootere. I tillegg gis det i gjennomsnitt 13 dispensasjoner årlig for tilreisende til snøscooterkjøring utenfor forvaltningsområde 10, et område på det sentrale Spitsbergen der tilreisende kan ferdes på egen hånd uten å melde fra til sysselmannen.

Alltid beredt

Ikke alle turer ut i Svalbards villmark skjer uten problemer. Årlig utfører Lokal redningsentral 50-70 redningsoppdrag på Svalbard, stort sett jevnt fordelt mellom ambulansoppdrag med helikopter og andre redningsoppdrag.

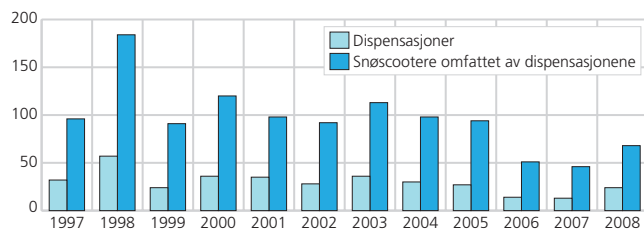
Registrerte snøscootere¹

1973	235
1978	577
1983	919
1988	915
1993	1 012
1998	1 342
2003	1 451
2008	2 627

¹ Ny metode fra 1999.

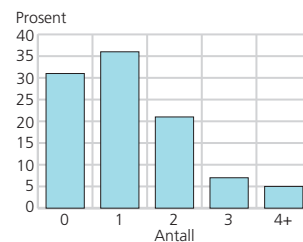
Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

Dispensasjoner for fastboende til snøscooterkjøring i nasjonalparker

Kilde: Sysselmannen på Svalbard.

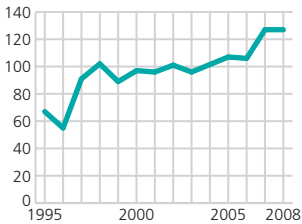
Snøscootere per husholdning, 2007

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

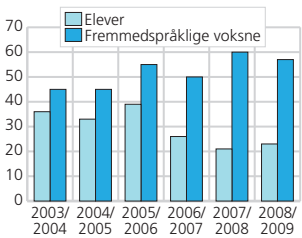
Fra vugge, men ikke til grav

Barn i barnehager

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Elever i videregående opplæring

Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Fra Store Norske til Longyearbyen lokalstyre

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS opprettet i 1988 Svalbard samfunnsdrift AS med formål «å drive og videreutvikle de norske lokalsamfunn på Svalbard». 1. januar 2002 ble Longyearbyen lokalstyre opprettet, og alle aksjene i Svalbard samfunnsdrift AS ble overført fra staten. Lokalstyret har blant annet ansvaret for samfunns- og arealplanlegging, næringsarbeid og samfunnstjenester rettet mot barn, ungdom og voksne.

Full barnehagedekning

Det er rundt 130 barn i barnehagene på Svalbard, fordelt på tre barnehager med 36 ansatte (2008). Barnehagene finansieres gjennom foreldrebetaling (17 prosent), statstilskudd (45 prosent) og lokale tilskudd. Barnehageloven gjelder ikke på Svalbard, men foreldrebetalingen følger likevel regjeringens makspris. Høsten 2008 hadde Svalbard full barnehagedekning.

Mangfoldig grunnskole

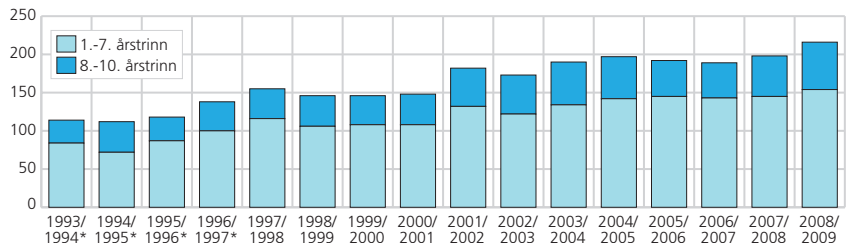
Det finnes bare én skole på Svalbard, Longyearbyen skole. Denne skolen omfatter både grunnskole, videregående skole, skolefritidsordning, kulturskole og norskopplæring for fremmedspråklige voksne. Tidligere har skolen vært drevet av staten, men fra og med 1. januar 2007 overtok Longyearbyen lokalstyre driftsansvaret. 43 ansatte, fordelt på 36 årsverk, jobber på skolen.

Arktisk pensum

Antallet grunnskoleelever på Longyearbyen skole har økt fra 114 elever i 1993 til 216 høsten 2008. Skolen har brukt mye tid på å utarbeide lokale læreplaner, som blant annet legger mer vekt på det arktiske og Svalbards geografiske beliggenhet.

Antallet elever på videregående nivå på Longyearbyen skole har variert mellom 20 og 40 elever. Skolen tilbyr hvert år studiespesialiserende fag, men studieprogrammene som tilbys, er avhengig av elevmassen. Det er årlig også 45-55 voksne som følger skolens undervisning i norsk med samfunnskunnskap.

Elever i grunnskoleutdanning

*1.-6. årstrinn og 7.-9. årstrinn.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kultur i Arktis

Under Longyearbyen skole ligger Kulturskolen, som driver opplæring i musikk, dans, drama og kunst. Skolen har mellom 70 og 130 elever i året.

Hver innbygger i Longyearbyen er nesten 20 ganger i Svalbardhallen, en flerbruksidrettshall, og besøker folkebiblioteket ca. 6 ganger i året. Hver Longyearbyen-beboer var 1,9 ganger på kino i 2008, en nedgang fra 2,4 ganger i 2003.

Omtrent hundre ambulansetrykninger

Innbyggerne i Longyearbyen har ikke bare tilgang til offentlige utdannings- og fritidstilbud. Det finnes også enkelte offentlige tilbud den dagen ulykken er ute. Longyearbyen brannvesen har en beredskapsstyrke i Longyearbyen, og foretar tilsyn i de andre norske bosettingene på Svalbard. De siste årene har det vært mellom 125 og 140 brannutrykninger per år i Longyearbyen, mens ambulansen har rykket ut mellom 80 og 100 ganger. Sykehuset i Longyearbyen er et akuttmedisinsk sykehus som gir helsetjenester til befolkningen i de norske bosettingene og tilreisende. Det er et lite sykehus med syv senger og i alt 19 årsverk (2007).

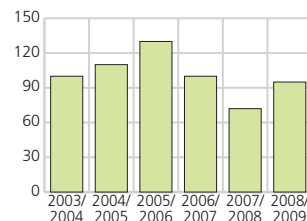
Ikke pleie- og omsorgstjenester

Det tilbys ikke pleie- og omsorgstjenester på Svalbard, og norsk helse- og sosiallovgivning gjelder ikke på øygruppen. Norske bosatte beholder tilknytningen til sin hjemkommune på fastlandet, og det er denne kommunen som skal være ansvarlig for ytelser innenfor sosial- og helsesektoren og ved behov for pleie- og omsorgstjenester. Det vil si at Longyearbyen ikke er tilrettelagt som et sted man kan bo hele livet, men et sted man kommer til for å jobbe.

Økonomisk satsing på Svalbard-samfunnet

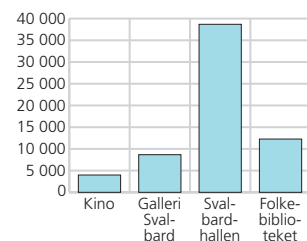
Statens utgifter til administrasjonen av Svalbard, deriblant til sysselmannen, Longyearbyen lokalstyre, kirken, kulturelle formål med mer har økt kraftig siden 1995, fra rundt 73 millioner kroner til rundt 230 millioner i 2007. Den store veksten i 2007 var i stor grad forårsaket av at Longyearbyen lokalstyre overtok driften av skoletilbudet. Svalbard-budsjettet dekkes hovedsakelig gjennom statens inntekter fra skatter og avgifter fra Svalbard og tilskudd fra statsbudsjettet.

Elever i Kulturskolen

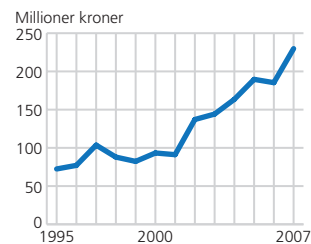
Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Besøk, kulturinstitusjoner, 2008

Kilde: Longyearbyen lokalstyre.

Statsforvaltningen på Svalbard, utgifter

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Mer statistikk?

ssb.no/svalbard/

Dette er Svalbard gir enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk som omhandler Svalbard.

På våre Internettssider – ssb.no/svalbard/ – finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om temaer som er behandlet i dette heftet. I tillegg finner du utførlig bakgrunnsinformasjon om de ulike statistikkene. Ny statistikk publiseres kl. 10.00, og all informasjon som publiseres på ssb.no er gratis.

The screenshot shows the website ssb.no/svalbard/ with a navigation menu at the top including 'Hjem', 'Om oss', 'Publisering', and 'Om SSB'. The main content area is titled 'Svalbard' and features a 'Temaer' section with a list of articles. A central chart displays 'Folketallet i de fem nordlige fylkene i 2008' with a bar chart showing population distribution. Below the chart is a map of Svalbard with population density markers. The right sidebar contains 'Nyeste artikler med bilder' and 'Publiseringer' sections. The footer includes 'Om informasjon, bildebruk og informasjonssikkerhet', 'Tjenesteytelse', and '2008 © Statistisk sentralbyrå'.

Fra 1.1.2007 ble statistikk-loven gjort gjeldende for Svalbard, og i årene fremover vil derfor Statistisk sentralbyrå i stadig større grad publisere statistikk som omfatter Svalbard. Den vil være tilgjengelig fra www.ssb.no/svalbard/

Adresser

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep, 0033 Oslo
Internett: www.ssb.no
E-post: ssb@ssb.no

Besøksadresser:
Oslo: Kongens gate 6
Kongsvinger: Oterveien 23
Sentralbord: 21 09 00 00 eller 62 88 50 00

Spørsmål om statistikk og publikasjoner kan rettes til vårt

Bibliotek og informasjonssenter

Bibliotek og informasjonssenteret er et kompetansesenter for offisiell norsk, utenlandsk og internasjonal statistikk, og ligger i Kongens gate 6 i Oslo.

Bibliotek og informasjonssenteret er et fagbibliotek som formidler og gjør tilgjengelig statistisk informasjon for allmennheten, forskningsmiljøer, medier, myndigheter og næringsliv.

Telefon: 21 09 46 42
E-post: biblioteket@ssb.no

27
15

85
3

14
5

© Statistisk sentralbyrå, oktober 2009

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-7587-6 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-7588-3 Elektronisk versjon